

Katharina Berndt Rasmussen Är sannolikheter moraliskt relevanta?

1. INTRODUKTION

Föreställ dig att du är ute på havet i din segelbåt. Plötsligt upptäcker du ett antal människor som är strandsatta på två större klippor i vattnet: det finns en person på klippa A och fem personer på klippa B. Tidvattnet har börjat stiga. Det är helt uppenbart att dessa människor kommer att drunkna i det kalla vattnet inom loppet av några minuter om inte du kommer till deras undsättning. Du inser dock att du inte kommer att hinna till båda klipporna i tid – du måste välja. Den mycket angelägna frågan är: vad bör du göra?

Låt oss anta att alla dessa människor är främlingar, det finns inga tidigare avtal, löften eller andra plikter mellan dig och dem. Låt oss också anta att inget viktigt står på spel för din egen del och att din båt rymmer minst fem personer till. De allra flesta av oss skulle nog under dessa omständigheter gå med på att du bör rädda åtminstone någon av dessa människor – i stället för att se på hur de drunknar eller vända ryggen till. De flesta skulle nog också anse att du bör rädda den större gruppen, dvs. rädda de fem på klippa B.

Det finns dock de som vill ge ett annat svar på frågan, mest känd av dem John Taurek (1977), och som vänder sig emot att själva *antalet* personer ska vara moraliskt relevant. Vi kan kalla dessa teoretiker för ”icke-aggregationister”, eftersom de tar avstånd från all slags aggregation, vare sig det gäller människors liv, deras välfärd, deras anspråk på sådana saker eller liknande. Icke-aggregationisterna menar därför att det inte finns någon moraliskt relevant skillnad mellan att rädda den enskilda personen på klippa

A eller de fem på klippa B – alternativen är moraliskt likvärdiga och därför är båda moraliskt tillåtna. För att behandla alla inblandade rättvist, i bemärkelsen att tillerkänna dem samma hänsyn och respekt, förespråkar icke-aggregationisterna att du bör ge dem samma chans att överleva.

Icke-aggregationisternas olika preciseringar av hur detta ska gå till har diskuterats och kritiserats livligt. Denna artikel avser att bredda debatten genom att introducera ett nytt problem som hittills inte har fått den uppmärksamhet det förtjänar och som rör fall där inte *antalet* personer som ska räddas varierar, utan i stället *sannolikheten* att räddningen ska lyckas.¹ Avsnitt 2 presenterar sådana sannolikhetsexempel och visar att de leder till en besvärande slutsats för de vanliga icke-aggregationistiska beslutsmetoderna: singla-slant-metoden och det proportionella lotteriet. Avsnitt 3 hanterar invändningen att den besvärande slutsatsen följer från ett antagande som vanligtvis inte görs av icke-aggregationisterna. Avsnitt 4 visar att olika sätt att undvika den besvärande slutsatsen leder till nya orimliga slutsatser. Avsnitt 5 sammanfattar diskussionen.

¹ Författaren tackar Emil Andersson, Gustaf Arrhenius, John Broome, Iwao Hirose, Frej Klem Thomsen, Kasper Lippert-Rasmussen, Jonas Olsson, Niklas Olsson-Yaouzis, Ben Saunders, Julian Savulescu, Folke Tersman och Gerard Vong, samt deltagarna i James Martin Advanced Research Seminar vid University of Oxford, deltagarna i doktorandseminariet i praktisk filosofi vid Stockholms universitet, deltagarna i Applied Ethics Graduate Discussion Group vid Uehiro Centre for Practical Ethics, University of Oxford, samt deltagarna i 2009 års konferens för Nordiska Nätverket för Politisk Teori, för värdefulla kommentarer på tidigare versioner av denna artikel. Författaren är tacksam för resestipendier från Kungliga Vetenskapsakademiens klass för humaniora och från K & A Wallenbergs jubileumsdonation, som möjliggjorde deltagandet i de två sistnämnda seminarierna.

2. EN NY UTMANING FÖR ICKE-AGGREGATIONISTER

Icke-aggregationisternas resonemang löper längs följande linjer: överlevnad är av värde (eller åtminstone värdefull för individer) och något som varje individ har samma anspråk på. I situationer som liknar båtutflykten ovan, där överlevnad ska distribueras, finns det därför ett *prima facie* rättviseskäl – där rättvisa kräver samma behandling av samma anspråk – att behandla anspråken likadant. I en substantiell mening av rättvisa betyder detta att anspråken ska *tillfredsställas lika mycket*, dvs. att var och en ska få överleva. Men i båtutflyktsexemplet, där överlevnad visar sig vara en i viss mening odelbar nyttighet, är lika tillfredsställelse en omöjlighet. Vissa har då föreslagit att substantiell rättvisa kan uppnås genom lika icke-tillfredsställelse av lika anspråk, dvs. genom att inte låta någon överleva.² En alternativ och förmodligen rimligare idé är dock att vi ersätter substantiell med procedurell rättvisa, som kräver att lika anspråk ska vägas likadant när man beslutar vilket eller vilka anspråk som ska tillfredsställas. Detta innebär att varje individ ska få *samma chans* att överleva.³ Ett sätt att åstadkomma detta är att singla slant: det ger både personen på klippa A och var och en av de fem på klippa B en 50-procents chans att överleva. Detta är också Taureks förslag (1977:303).⁴

Låt oss nu se om denna idé om procedurell rättvisa, som kräver samma

² Se t.ex. Broome (1990–1991:95).

³ Se avsnitt 3 nedan för explicit stöd för påståendet att debatten faktiskt vilar på antagandet att det som individer har samma anspråk på är *överlevnad*. Det är såklart tänkbart att det kan finnas andra skäl än rättviseskäl som måste vägas in i ett beslut här. Denna artikel undersöker (några) rättviseskäl för sig, men dess slutsatser är relevanta för alla redogörelser där rättviseskäl spelar någon roll.

⁴ Se även Hirose (2007) och Huseby (kommande).

chans att överleva för varje individ, också håller för en uppsättning liknande fall som hittills inte har uppmärksammats i detalj. Vi kan kalla dessa för sannolikhetsfall.⁵ I det följande ska ett sådant fall testas med hjälp av singlantslant-metoden. Eftersom antalet individer inte spelar någon roll i detta kommer antalet individer på klippa A och B inte att preciseras.

Föreställ dig alltså att du återigen är ute på havet i din segelbåt och hamnar i en situation som liknar den tidigare: du måste välja mellan att rädda A- eller B-individerna. Föreställ dig dessutom att klippa A omges av en lömsk ström som är tillräckligt stark för att föra med sig din båt till området C om du försöker närma dig A. Strömmen är lömsk på så sätt att den slår till helt slumpmässigt. Låt oss anta att du, när du försöker nå A, har en sannolikhet på 0,5 att komma fram till A och en sannolikhet på 0,5 att hamna på C i stället. Området C är långt borta, så du kommer inte att hinna tillbaka till vare sig A eller B i tid, men det är inte farligt för dig att vara där. De två alternativen är därmed nu: (a') du försöker nå A och antingen räddar A-individerna med sannolikheten 0,5, eller räddar ingen med samma sannolikhet; och (b') du åker till B och räddar B-individerna med sannolikheten 1.⁶

Hur ska du då välja i detta scenario? Om du singlar slant mellan (a') och (b') får båda alternativen – och därmed även individerna – samma

⁵ Såvitt jag vet har sannolikhetsfall endast diskuterats i två artiklar (Rivera-López 2008; Lawlor 2006). Ingen av dessa uppmärksammar det som här kallas den besvärande slutsatsen (för en beskrivning av denna slutsats, se nedan; för ett försvar av detta påstående, se fotnot 10).

⁶ Notera att, trots att vi nu har att göra med tre möjliga utfall (att rädda ingen; att rädda A-personerna; att rädda B-personerna) så handlar det inte om tre alternativ, eftersom vi inte har något val när det gäller två av dessa utfall. Dessa styrs av slumpen.

utgångschans i ditt beslut. Men detta innebär att A-individerna faktiskt endast får en 25-procents chans att överleva, medan B-individerna fortfarande har en 50-procents chans. Därmed är deras *överlevnadschanser* inte längre jämlika; singla-slant-metoden sviker i detta scenario. Vi behöver alltså leta efter en annan beslutsmetod som är procedurellt rättvist.

Singla-slant-metoden kan, som tur är, ganska lätt bytas mot en annan slump- eller lotterimetod, där vi anpassar utgångschanserna. Anta att vi tilldelar en $2/3$ chans till (a') och en $1/3$ chans till (b'). Då får både A-individerna och B-individerna samma överlevnadschans, nämligen $1/3$. Med andra ord besvaras frågan vad du bör göra i detta fall med hänvisning till ett *utjämningslotteri*, som tilldelar sådana utgångschanser till alternativen att alla individers överlevnadschanser blir jämlika. Ett sådant lotteri är förstås enbart en generalisering av singla-slant-metoden som även täcker sannolikhetsfall, men som är ekvivalent med den sistnämnda metoden i fall där enbart antalet är olika. Utjämningslotteriet konfronteras dock med följande besvärande slutsats.

Föreställ dig att du är på din tredje båtutflykt och återigen måste välja mellan att rädda A-individerna, som omges av en lömsk ström, och B-individerna. Nu är emellertid strömmen *extremt* lömsk, i bemärkelsen att sannolikheten att komma till klippa A närmar sig 0 och sannolikheten att driva bort till C närmar sig 1, ifall du försöker närma dig A. De två alternativen är därmed nu: (a'') du försöker nå A och antingen räddar A-individerna med en sannolikhet som närmar sig 0, eller räddar ingen med en sannolikhet som närmar sig 1; och (b'') du åker till B och räddar B-individerna med sannolikheten 1. Du bör då använda dig av ett utjämningslotteri som tilldelar en utgångschans som närmar sig 1 till (a'') och en utgångschans som närmar sig 0 till (b'').

Men denna slutsats verkar extremt besvärande, då den innebär att ju *mindre* sannolikt det är att ett alternativ leder till ett lyckat utfall, desto *större* chans bör du tilldela det i beslutslotteriet. Detta innebär att sannolikheterna är moraliskt relevanta – och att de ska räknas på ett besvärande inverterat sätt.⁷

Det bör noteras att problemet inte är så mycket den specifika utformningen av utjämningslotteriet, utan snarare själva dess kärna: tillgodoseendet av det procedurella rättvisekravet att varje individ ska ha samma chans att få sina anspråk tillfredsställda, dvs. samma chans att överleva. Det är, med andra ord, själva det procedurella rättvisekravet som leder till den besvärande slutsatsen för sannolikhetsfall.

Detta betyder att den besvärande slutsatsen påverkar även andra beslutsmetoder som siktar på att uppfylla det procedurella rättvisekravet. En vanlig sådan alternativ beslutsmetod, som har föreslagits för fall där antalet individer varierar, är det *proportionella lotteriet*. I vårt inledande exempel, den första båtutflykten där valet står mellan att rädda en och rädda fem, skulle det proportionella lotteriet tilldela varje individ en utgångschans på 1/6 att ”vinna” och därmed överleva. Individerna på klippa B skulle sedan tillåtas att addera ihop sina utgångschanser, så att om en av de ”vinner” räddas även de andra fyra. Detta skulle då ge dem effektivt en 5/6 chans att

⁷ I det extrema fallet där sannolikheten att nå fram till A faktiskt är 0 blir vi, turligt nog, räddade av ”bör implicerar kan”-principen: när vi inte kan komma till A och därmed inte kan rädda A-individerna försvinner detta alternativ från listan över vilka saker vi bör göra. Med hjälp av denna princip kan vi även höja sannolikhetsribban för vad vi *kan* göra – ifall man nu tycker att det är orimligt att säga att vi kan (och bör) vinna på lotto. Mitt argument hänger endast på antagandet att vi kan göra något även när sannolikheten att lyckas är lägre än 1.

överleva, medan A-individen har en överlevnadschans på $1/6$.⁸

Om det proportionella lotteriet rättfärdigas av det procedurella rättvisekravet måste det ge samma överlevnadschans till var och en.⁹ När sannolikheter återigen introduceras – dvs. när vi går tillbaka till den andra båtutflykten, där sannolikheten att lyckas rädda A-individen är 0,5 – skulle det proportionella lotteriet tilldela henne en utgångschans på $1/6$ och därmed en överlevnadschans på endast $1/12$. Detta innebär att vi återigen måste ersätta det med ett utjämningslotteri, som tilldelar en utgångschans på $2/7$ till A-individen (vilket ger henne en överlevnadschans på $1/7$) och en utgångschans på $1/7$ till varje B-individ (som de sedan kan addera så att de effektivt får en överlevnadschans på $5/7$). Och återigen, när sannolikheten att lyckas rädda A-individen närmar sig 0, som i ovannämnda tredje båtutflykt, måste A-individens utgångschans ökas enormt mycket, vilket ger hennes räddningsförsök en *större* chans, ju *mindre* sannolikt det är att det lyckas. Återigen, och besvärande nog, räknas sannolikheterna på ett märkligt

⁸ Om dessa lotterier ("pooling lotteries"), se Kamm (1993:128–134), Timmermann (2004), Saunders (2009). För ett möjligt försvar (om än inte ett förespråkande) av lotterier som inte tillåter att deltagarna adderar sina utgångschanser, se Hirose (2007). Om lotteriers rättfärdigande när "claims are equal or roughly equal", se Broome (1990-1991:99).

⁹ Här skulle det kunna invändas att när vi väl tillåter att individer adderar sina utgångschanser så tillåter vi olika överlevnadschanser. Men så är inte fallet. Det vi ska säga är att, medan detta innebär att *grupp*överlevnadschanserna är olika (och att dessa tillskrivs individer i kraft av att de är medlemmar i gruppen), så är det förenligt med att alla har samma *individuella* överlevnadschans. Notera att individuella överlevnadschanser inte är detsamma som (individuella) utgångschanser, eftersom dessa kan skilja sig åt i sannolikhetsfall.

inverterat sätt.¹⁰

Ett intressant sidoresultat är att, när det utjämningslotteriet används i sannolikhetsfall, så kan ökade utgångschanser (pga. lägre sannolikhet att lyckas rädda en av grupperna) ”vägas upp” av ökade adderade utgångschanser (som resulterar från ett större antal i den andra gruppen). Låt oss t.ex. anta att, A-individens sannolikhet att bli räddad är 1/10, medan B-

¹⁰ En liknande invändning mot utjämningslotteriet har framförts av Eduardo Rivera-López (2008), som noterar att utjämningslotteriet ökar risken att inte rädda någon och som påpekar att ett sådant lotteri ”is vulnerable to a strong ‘leveling down’ objection: we obtain equality only at the expense of the overall probability of saving anyone at all” (2008:329). Klagomålet är att – i ett fall som liknar den tredje båtutflykten och där man väljer mellan en 2-procents chans att lyckas rädda A-personen och en 100-procents chans att rädda B-individerna – så innebär detta ”a slightly more than 96 percent chance of saving no one at all!” (2008:330). Rivera-López anmärker alltså på utjämningslotteriets slöseri – precis på samma sätt som han anmärker på singla-slant-metodens slöseri i detta sammanhang. Han säger att – givet en 2-procents chans att lyckas rädda A-personen och en 100-procents chans att rädda B-individerna – så vore det ”extremely counterintuitive to hold that you have to flip a coin in this case, since this would give you a 49 percent chance of saving nobody at all” (2008:327). Men när han likställer dessa två metoders slöseri så missar Rivera-López poängen att utjämningslotteriet är *olik* singla-slant-metoden, just på grund av utjämningslotteriets kärna – uppfyllandet av det procedurella rättvisekravet – som leder till det besvärande inverterade sätt på vilket sannolikheter blir relevanta. Min artikel visar att denna poäng är väsensskild från – och mer besvärande än – Rivera-López anmärkning om slöseri. (Notera också att Rivera-López invändning inte är en ”levelling down” invändning: ersättningen av singla-slant-metoden till förmån för utjämningslotteriet i det andra båtutflyktsexemplet minskar visserligen B-individernas överlevnadschanser från 1/2 till 1/3, men *ökar* faktiskt A-individens chans från 1/4 till 1/3. För en äkta ”levelling down” invändning, se Rob Lawlor (2006:162–163). Lawlor diskuterar dock varken utjämningslotteriet eller den besvärande slutsatsen.)

individernas sannolikhet att bli räddade är 1. Utjämningslotteriet måste då ge A-individen en tio gånger högre utgångschans än var och en av B-individerna, dvs. $10/15$ respektive $1/15$. B-individernas adderade utgångschanser på $5/15$ skulle då fortfarande vara lägre än A-individens. Men låt oss nu anta att det finns tio, i stället för fem, nödställda på klippa B. Då måste utjämningslotteriet, som igen tilldelar A-individen en tio gånger högre utgångschans än var och en av B-individerna, tilldela utgångschanser på $10/20$ respektive $1/20$. B-individernas adderade utgångschanser på $10/20$ uppväger då A-individens utgångschans. Om vi lägger till ytterligare individer på klippa B så blir deras adderade utgångschanser till slut större än A-individens.

Hur detta än må vara så kan anhängarna av det procedurella rättvisekravet, icke-aggregationisterna, självfallet välja att acceptera den besvärande slutsatsen och helt sonika hävda att detta är vad rättvisan kräver utav oss. Men det kan vara angeläget att se om det finns möjligheter att inte låta sannolikheter få en så besvärande inverterad betydelse, dvs. möjligheter för icke-aggregationisterna att undvika den besvärande slutsatsen.

3. ICKE-AGGREGATIONISTERNAS GRUNDANTAGANDE

Ett sätt för icke-aggregationisterna att försöka undvika den besvärande slutsatsen är att hävda att de inte alls antar att det som folk har lika anspråk på är *överlevnad*. Därmed skulle inte det procedurella rättvisekravet heller sikta på att ge alla samma chans att just överleva och därmed skulle hela invändningen falla i dess nuvarande form. Men detta avsnitt ska visa att många framträdande icke-aggregationister faktiskt hävdar just detta.

Taurek själv, när han har försvarat sitt påstående att alternativen att rädda en eller rädda fem är lika moraliskt tillåtna, skriver:

Eftersom jag, enligt antagande, tar samma hänsyn till varje inblandad person, är jag nödgad att ge var och en av dem samma chans att undvika sin förlust (1977:307, min kursivering).

Detta formuleras visserligen som ett hypotetiskt rättvisekrav – *om* man bryr sig om att vara rättvis så bör man jämna ut individens chanser att undvika en sådan förlust. Men det framgår tydligt att det som ska jämnas ut är överlevnadschanser, eftersom ”förlust” rimligen syftar på ”förlust av ens liv”.

En annan framträdande icke-aggregationist, Frances Kamm, skriver:

[Det proportionella lotteriet] ger motstående grupper chanser att räddas som står i proportion till det antal individer som de består av [...] (1993:128, min kursivering).

Och när Kamm diskuterar huruvida utgångschanser ska få adderas inom grupper skriver hon:

I själva verket adderar [de fem B-personerna] sina utgångschanser att *bli räddade* [...] (1993:130, min kursivering).

Även Kamm verkar alltså anse att det som individer har anspråk på, och som de ska få samma chans till, är själva överlevnaden.

Det tål även att noteras här att John Broome (1998) kritiserar Kamms förslag att utgångschanser bör vara jämlika, medan överlevnadschanser, som kan adderas inom grupper, kan vara ojämlika. Broome menar att Kamm skriver under följande liberala motto:

Människor bör ha samma utgångsposition här i livet, [dvs.] människors position borde likställas *efter* att naturen har gjort sitt. Människor borde kompenseras för naturens gärningar, eftersom de inte har något ansvar för dessa. En person har rätt till en fördelaktig position endast om den härrör från hennes egna gärningar (1998:961).

Enligt denna tolkning av Kamm skulle proportionella lotterier, som tillåter att överlevnadschanser adderas och därmed är ojämlika, inte vara rättfärdigade. Ett sådant lotteri skulle nämligen misslyckas med att jämna ut chanserna för dem som har förfördelats av "naturen", genom att de av en händelse har hamnat i den mindre i stället för den större gruppen.

Vare sig Kamm skulle gå med på detta resonemang eller inte, kan det här konstateras att beslutsmetoder som härleder sig från detta liberala motto också skulle drabbas av den besvärande slutsatsen i sannolikhetsfall. Att kompensera naturens eller slumpens nycker betyder just att jämna ut överlevnadschanser, när individer är förfördelade genom att ha råkat hamna i "fel" grupp.

En annan icke-aggregationist, Jens Timmerman, är något mera svårtolkad i frågan. Men när han försvarar det proportionella lotteriet, skriver han att lotteriet "ger A:s, B:s och C:s anspråk samma vikt" (2004:110), där detta handlar om "varje individs anspråk på att *bli räddad*" (2004:106, min kursivering). Och när Timmerman diskuterar Taureks singla-slant-metod skriver han:

Var och en bör alltså få samma chans att *överleva* (2004:106, min kursivering).

Ben Saunders svarar följande på invändningar mot det proportionella lotteriet och ger därmed uttryck för att det som ska jämnas ut är överlevnadschanser:

I dessa fall [där det finns ett odelbart värde] är det viktiga värdet i sig, inte enbart chansen till det. Men en fördelningsprincip behöver inte fokusera endast på det som slutligen räknas. [...] Det verkar därför inte vara något generellt fel med principer som fördelar chanser till värden snarare än värdena i sig. Även om det som i slutändan räknas är att *bli*

räddad verkar det naturligt att fokusera på en fördelning av chanser när det finns motstående anspråk och det finns inget skäl att anta att detta är orättvist (2009:285–286, min kursivering).

Det är föga överraskande att dessa teoretiker talar om överlevnad som det som individer har jämlika anspråk på och som det som alla bör få en jämlik chans att erhålla. Debatten har hittills nästan uteslutande kretsat kring exempel där *antalet* varierar.¹¹ Men för att upptäcka ett underliggande problem med detta antagande krävs just att man funderar på *sannolikhetsfall*.

4. REVISIONER AV GRUNDANTAGANDET

Icke-aggregationisterna skulle nu kunna föreslå att vi, i ljuset av sannolikhetsfallen och för att undvika den besvärande slutsatsen, måste revidera det problematiska grundantagandet att det som individer har anspråk på är överlevnad. Ett sätt att göra det är att hävda att det som individer har anspråk på är *räddningsförsök*, dvs. att vi gör vårt bästa i vår

¹¹ Även teoretiker som inte är icke-aggregationister, men har skrivit inom denna debatt, gör samma antagande. Se t.ex. Kavka, som omnämner det proportionella lotteriet: “One compromise proposal that seems rather natural is to hold a lottery that proportions the probability of each group *being saved* to the size of the group” (1979:293, min kursivering). Hirose skriver: “As I understand it, the motivation behind the [proportional lottery] is this: we should distribute the good equally in some way, when and because everyone has an equally strong claim to the good. When people have an equally strong claim to *being saved*, we should satisfy their claims equally, since it is the fair thing to do. [...] One way to divide the indivisible good is to divide the chance of getting the good” (2007:48; min kursivering). Rivera-López antar att det finns “a deeper rationale of the [proportional] lottery – that we should give each participant the same chance of *survival*” (2008:329; min kursivering).

strävan att rädda dem.¹² Med detta antagande blir sannolikheter irrelevanta, eftersom det inte längre handlar om faktisk överlevnad som kan vara bortom vår kontroll, utan i stället om att vi gör så gott vi kan. De som vill försvara singla-slant-metoden eller det proportionella lotteriet skulle nu kunna göra det med detta antagande som grundval. Men de möter då följande utmaning.

Föreställ dig att du är på din fjärde båtutflykt, där sannolikheten att lyckas nå klippa B om du försöker oförändrat är 1, men där strömmen nu är så pass *förödande* lömsk att den gör det omöjligt för dig att nå klippa A om du försöker komma dit. Därmed är A-individernas överlevnad faktiskt omöjlig. Alternativen är alltså: (a'') du försöker nå A och lyckas rädda ingen med sannolikheten 1; och (b'') du försöker nå B och räddar B-individerna med sannolikheten 1. Om det som individer har anspråk på vore just överlevnad, skulle man nu direkt ha ett gott argument för att (a'') inte längre figurerar på listan över alternativ och att du därför bör ta dig till klippa B, utan att singla slant eller genomföra något lotteri. Men vi har nu antagit att det som individer har anspråk på i stället är ett räddningsförsök – och inte ens den förödande lömska strömmen gör det omöjligt att ändå försöka. Jämför med följande scenario: även om (jag vet att) det är omöjligt för mig att rita en fyrkantig cirkel kan jag ändå göra ett försök. Detta innebär att det inte längre finns ett direkt argument som utgår från omöjlighet och visar att du utan omsvep bör ta dig till klippa B. Därmed kvarstår singla-slant-metoden eller

¹² Lawlor (2006) diskuterar samma revision: “As we have seen [from the levelling down objection] we clearly do not want to conclude that I should give each person an equal chance of survival. We could, however, still conclude that I should toss a coin to decide who we will *try* to save” (2005:164). (Lawlors argument tar avstamp i Taureks resonemang och vidareutvecklar det för sannolikhetsfall. Lawlors slutsats är: "Taurek – it seems – should be committed to tossing a coin [even in probability cases]", 2005:165.)

någon form av lotteri även i sådana fall, där ett av alternativen inte kan lyckas.

Denna slutsats är självfallet helt oacceptabel. För att undvika den kan icke-aggregationisterna nu hävda att ett moraliskt imperativ aldrig får uppmana oss att försöka göra det vi inte kan lyckas med. Detta skulle då kunna förstås som en sorts utvidgad ”bör implicerar kan”-princip. Men principen möter följande invändning: anta för en kort stund att det är sant att vi bör maximera lycka. Anta vidare att du är på en stor geometrikonferens och att alla geometriker skulle bli som lyckligast (allt annat lika) om du gick upp till svarta tavlan och försökte rita en fyrkantig cirkel. De skulle helt enkelt roas enormt av att se dig försöka. Då vore det orimligt att invända att du inte bör *försöka* eftersom du inte kan *lyckas*. När allt kommer omkring är det ju bara försöket som krävs av det moraliska imperativet.

Ett annat sätt att undvika den oacceptabla slutsatsen är att icke-aggregationisterna hävdar att man aldrig kan behandla folk rättvist när man försöker göra något som är (uppenbart) omöjligt. Detta är bara tomma gester eller, i värsta fall, ett nedlåtande beteende. Då skulle rättvisekravet inte längre gå ut på att du försöker nå klippan A på din fjärde båtutflykt – det som kvarstår är då att du åker och räddar B-individerna.

Men detta svar leder till, om inte en oacceptabel eller besvärande, så dock en frapperande slutsats. Icke-aggregationisternas utgångspunkt var att sannolikheter inte ska vara relevanta, vilket föranledde strategin att byta ut *faktisk överlevnad* mot *räddningsförsök*. Men nu visar det sig att sannolikheterna ändå spelar roll och att de gör det på ett orimligt diskontinuerligt sätt. Problemet är att helt enorma skillnader i sannolikhet ibland inte avspeglas alls i hur chanserna till ett räddningsförsök tilldelas, medan försvinnande små skillnader i sannolikhet kan leda till enorma

förändringar i tilldelningen av chanser. För att illustrera: å ena sidan har vi exempel där ett av alternativen har en sannolikhet på närmare 0 att räddningsförsöket lyckas, medan det andra alternativet har en sannolikhet på 1 – skillnaden i sannolikhet är enorm, men ändå ska båda alternativen tilldelas samma utgångschans enligt icke-aggregationisterna. Å andra sidan har vi exempel där ett av alternativen har en sannolikhet på 0 att räddningsförsöket lyckas, medan det andra alternativet har en sannolikhet som bara är något större, men nästan 0 – skillnaden i sannolikhet är försvinnande liten, men ändå tilldelas alternativen helt olika utgångschanser, 0 respektive 1.¹³

Ett alternativt sätt att undvika den besvärande slutsatsen – i stället för att ersätta anspråk på överlevnad med anspråk på räddningsförsök – går ut på att hävda att individers anspråk i sannolikhetsfall egentligen inte är jämlika. Idén är att det som står på spel för A- och B-individerna faktiskt är olika, eftersom de har olika grader av förväntad överlevnad. Man ersätter alltså *faktisk överlevnad* med *förväntad överlevnad*. Visserligen gäller det för alla nödställda individer att de kommer att antingen överleva eller dö. Men man kan ändå argumentera för att utfallet för A-individerna är att räddas med

¹³ Någon skulle kunna invända att denna slutsats inte är frapperande alls och att en liknande slutsats och diskontinuitet helt okontroversiellt gäller för fall där antalet varierar. Taurek t.ex. tilldelar alla individer samma chans att räddas, oavsett om de tillhör en stor eller liten grupp, men så fort en ”grupp” har antalet 0 så tilldelas den inga chanser alls. Men dessa slutsatser liknar bara skenbart varandra: medan en ”grupp” med 0 individer innebär att det inte står några liv på spel och därmed inte heller några anspråk (på överlevnad, räddningsförsök, eller liknande), så kan ett alternativ med sannolikhet 0 fortfarande innehålla ett antal liv på spel och därmed moraliskt relevanta anspråk som bör tillfredsställas.

sannolikhet p_A och att utfallet för B-individerna är att räddas med sannolikhet p_B , där $p_A < p_B$. Därmed är det förväntade utfallet för A-individerna lägre än det förväntade utfallet för B-individerna; och denna ojämlikhet, skulle det kunna hävdas, är moraliskt relevant och måste därför reflekteras av den relativa styrkan i deras anspråk på överlevnad. Detta skulle då innebära att det procedurella rättvisekravet – som går ut på att *lika* anspråk ska vägas likadant när man beslutar vilket eller vilka anspråk som ska tillfredsställas – inte längre är relevant i sannolikhetsfall. (Det är då upp till icke-aggregationisterna att föreslå ett alternativt eller kompletterande rättvisekrav som gäller här.)

Om icke-aggregationisterna accepterade detta förslag så skulle sannolikheter återigen bli moraliskt relevanta, så länge den alternativa beslutsmetod de skulle enas kring tar hänsyn till just *förväntad* överlevnad. Men sannolikhetsfall skulle inte längre utgöra ett hot mot det procedurella rättvisekravet, eftersom det sistnämnda är satt ur spel. Men dessvärre kan icke-aggregationister inte acceptera ett förslag som går ut på att likställa värde med förväntat värde, åtminstone så länge de följer i Taureks fotspår.

Taurek försvarar som sagt påståendet att de två alternativen, att rädda en eller rädda fem, är moraliskt likvärdiga. Detta grundar han på påståendet att inget av dessa är sämre *i sig*. Han börjar med att be oss anta att det är A-individen själv som är tvungen att välja mellan att rädda sig själv och att rädda de fem andra. Då skulle vi inte rimligen kunna säga till henne att det vore “sämre, punkt slut” (1977:304) om dessa fem dog i stället för henne. Naturligtvis, säger Taurek, vore det sämre för var och en av de fem om hon fick dö i stället för A-individen – men det finns ingen entitet för vilken förlusten av fem liv skulle adderas till en förlust som var fem gånger större än förlusten av ett liv. Och å andra sidan är det ju sämre för A-individen om

hon fick dö i stället för de fem andra. Detta innebär, enligt Taurek, att antalet inte är axiologiskt relevant, dvs. att det inte finns någon skillnad i värde som skulle kunna åberopas mot påståendet att båda alternativen är moraliskt lika tillåtna.¹⁴

Med tanke på detta resonemang kan det nu inte hävdas att de värden som står på spel för A- och B-individerna är olika, endast därför att deras räddningssannolikheter är olika. Även om räddningssannolikheterna skiljer sig avsevärt för de nödställda, är ju ändå det som står på spel för var och en av dem förlusten av hennes liv. Återigen finns dock ingen entitet för vilken en större sannolikhet för denna förlust skulle resultera i en större förlust. Därför kan det inte heller i detta fall hävdas att ett av alternativen är sämre *i sig*, endast i kraft av en större sannolikhet för en sådan förlust. Precis som antalet är inte heller sannolikheter axiologiskt relevanta. Därmed kan de inte utgöra en konstitutiv del av det som är värdefullt och därmed faller hela idén om just *förväntat* värde.

5. SLUTSATSER

¹⁴ Ett av Taureks centrala påståenden är att om det är lika moraliskt tillåtet för någon individ att rädda sig själv som att i stället rädda fem andra så gäller detta även för tredje part. Påståendet härleds från Taureks opartiskhetsprincip: "If it would be morally permissible for B to choose to spare himself a certain loss, H, instead of sparing another person, C, a loss, H', in a situation where he cannot spare C and himself as well, then it must be permissible for someone else, not under any relevant special obligations to the contrary, to take B's perspective, that is, to choose to secure the outcome most favorable to B instead of the outcome most favorable to C, if he cannot secure what would be best for each" (1977:301). Principen är förstås högst kontroversiell. Dess eventuella intuitiva rimlighet kan bero på att Taurek inte skiljer mellan påståendet att B inte är *klandervärd* och det oberoende påståendet att B:s handling är *tillåten*.

Denna artikel utgör ett försök att bredda den icke-aggregationistiska debatten genom att uppmärksamma sannolikhetsfall. Dessa har visats leda till en besvärande slutsats för de mest diskuterade beslutsmetoderna – singla-slant-metoden och det proportionella lotteriet – när de rättfärdigas med hänvisning till det procedurella rättvisekravet att alla ska ha samma chans att få sina anspråk på överlevnad tillfredsställda. Den besvärande slutsatsen är att ju mindre sannolikt det är att ett alternativ får ett lyckat utfall, desto större chans bör vi tilldela det i vårt beslutslotteri. Huvudfrågan för denna artikel är: ”Är sannolikheter moraliskt relevanta?” Det har visats att de är relevanta för icke-aggregationisterna – men att de är det på ett besvärande inverterat sätt. Således blir det besvärligt för icke-aggregationisterna att ge ett jakande svar på frågan.

Denna artikel har även undersökt olika möjligheter för icke-aggregationisterna att undvika den besvärande slutsatsen. Efter att det har visats att de vanligtvis antar att det som individer har anspråk på är faktisk överlevnad har det föreslagits att detta antagande skulle revideras. Revisionerna har dock lett till nya svårigheter. Om man antar att det som individer har anspråk på är räddningsförsök så måste man försvara den frapperande slutsatsen. Denna går ut på att, trots att utgångspunkten är att förneka sannolikheters moraliska relevans, leder resonemanget fram till att de är relevanta – och att de är det på ett orimligt diskontinuerligt sätt. Återigen verkar det inte helt oproblematiskt för icke-aggregationisterna att bejaka den inledande frågan.

Som ett alternativ till denna strategi skulle de i stället kunna föreslå att det som står på spel för individerna i sannolikhetsfall är olika, eftersom den förväntade överlevnaden är olika. Detta skulle då innebära att det procedurella rättvisekravet sätts ur spel just i sannolikhetsfall – och att de

därmed inte längre utgör någon invändning mot det. Det har dock argumenterats att detta är en icke-Taurekiansk slutsats. Taureks resonemang för fall där antalet skiljer kan nämligen överföras till sannolikhetsfall: inget av alternativen – att rädda en grupp med en viss sannolikhet eller att rädda en annan grupp med en annan sannolikhet – är sämre i sig. Skälet är att det inte finns någon entitet för vilken en större sannolikhet för en förlust av liv skulle resultera i en större förlust. Därför kan sannolikheter, precis somna antal, inte utgöra en konstitutiv del av vad som är av värde.

Den övergripande slutsatsen är således att icke-aggregationisterna som vill hålla fast vid det procedurella rättvisekravet, i de olika diskuterade preciseringarna, måste bejaka artikelns huvudfråga. Det som har visats är vilka slutsatser de i så fall måste vara beredda att gå med på: den besvärande, den frapperande eller den icke-Taurekianska slutsatsen.

LITTERATUR

- Broome, John. 1990–1991. "Fairness". *Proceedings of the Aristotelian Society*, New Series 91: 87–101.
- Broome, John. 1998. "Kamm on Fairness". *Philosophy and Phenomenological Research* 58.4: 955–961
- Hirose, Iwao. 2001. "Saving the Greater Number Without Combining Claims". *Analysis* 61.4: 341–342.
- Hirose, Iwao. 2007. "Weighted Lotteries in Life and Death Cases". *Ratio* 20.1: 45-56.
- Huseby, Robert. Kommande. "Spinning the Wheel or Tossing a Coin?". *Utilitas*.
- Kamm, Frances M. 1993. *Morality, Mortality* Volume I: *Death and Whom to Save From It*. Oxford: Oxford University Press.
- Kavka, Gregory S. 1979. "The numbers should count". *Philosophical Studies* 36: 285–294.
- Lawlor, Rob. 2006. "Taurek, Numbers and Probabilities". *Ethical Theory and Moral Practice* 9: 149-166.

- Rivera-López, Eduardo. 2008. "Probabilities in Tragic Choices". *Utilitas* 20.3: 323–333.
- Saunders, Ben. 2009. "A Defence of Weighted Lotteries in Saving Life Cases". *Ethical Theory and Moral Practice* 12: 279–290.
- Taurek, John M. 1977. "Should the Numbers Count?" *Philosophy and Public Affairs*, 6.4: 293–316.
- Timmermann, Jens. 2004. "The Individualist Lottery: How People Count, But Not Their Numbers". *Analysis* 64.2: 106–112.